

”Menneskevennen” – amtsprovst Jens Høyer Leth

Bevaringsværdig gravsten

Amtsprovst Jens Høyer Leth (9. august 1766-10. juli 1812) blev udnævnt til sognepræst for Skive-Resen menighed i 1800 og fungerede som sådan indtil sin død i 1812, kun 46 år gammel. Flere af hans forgængere havde valgt at flytte til bedre (federe) embeder, men Høyer Leth gjorde det modsatte. Han flyttede fra Gråbrødre Kirke i Viborg, hvor han var kapellan, til Skive.

Siden reformationen havde det været almindeligt, at der var en provst i hvert herred, men i 1806 blev der oprettet en stilling som amtsprovst i hvert amt. Høyer Leth blev udnævnt til amtsprovst i Viborg Amt, men det var i praksis ikke muligt at passe både pastoratet og fungere som amtsprovst i et amt, der strakte sig fra Fur i Nord og ned til et godt stykke syd for Kjellerup. Allerede i 1822 blev ordningen ophævet igen, og det blev indført, at provsterne skulle have to-fire herreder.

Der var ingen præstegård i Skive. Præsten måtte selv sørge for at få et sted at bo. Høyer Leth købte den store gård Nørregade 32 (Selchause Gård). Noget tyder på, at han må være ganske velstående – i hvert fald skød han selv penge til de forbedringer af skolevæsenet i Skive Købstad, Skive Landsogn og Resen, som han satte i værk:

Høyer Leth var meget optaget af tidens pædagogiske ideer. Straks efter sin tiltrædelse kastede han sig over de elendige skoleforhold i Skive. Her var der stort behov for forbedringer, og Høyer Leth tog fat og var endog villig til at selv at deltage i betalingen for forbedringerne. I Skive købstad var der en såkaldt ”dansk skole”, hvor én lærer stod for undervisningen i alle fag. Denne håbløse situation gjorde Høyer Leth op med. Han aftalte med læreren i Skive Skole, at skolen skulle deles i to klasser. I yngste klasse (biskolen) skulle en biskolelærer lære sine elever ”a) at kende bogstaver, b) at stave, c) at læse rent og ret indenad, d) at læse udenad den bibelske katekismus og et fuldstændigt udtog af lærebogen i religionen (hertil regnes bibelhistorie i udtog), at læse skrift, f) at kende og læse tal”. Når eleverne kunne disse ting, rykkede de efter en eksamen op i hovedskolen. Hovedskolens lærer erklærede sig villig til at afstå en del af sin løn til biskolelæreren, en anden del af biskolelærerens kom fra betalende elever i biskolen, og resten af biskolelærerens løn påtog Høyer Leth sig at betale.

Også i den øvrige del af pastoratet var skoleforholdene under al kritik – og også her forsøgte Høyer Leth at forbedre forholdene. Resen havde et skolehus, men i Skive Landsogn foregik undervisningen ”i hver mands stue”. Høyer Leth tog initiativ til, at der blev bygget skolestuer både i søndre landsogn og i vestre landsogn. Undervisningen blev udvidet til at vare syv måneder og lærerne fik bedre aflønning. Også her skød Høyer Leth penge i forbedringerne: Han betalte en fjerdedel af omkostningerne ved de to nye skolestuer i landsognet.

For at hjælpe lærere og lærerinder udgav han en ordbog: ”Dansk glossarium, en ordbog til forklaring over det danske sprogs gamle, nye og fremmede ord og talemåder”. Værket skulle ”gøre sprogforråd, retskrivning, sirligt sprog og især tydelighed i tanker og tale mere almindelig blandt os”.

Han udgav også flere andagtsbøger, og han arbejdede i sine sidste år på et opbyggeligt bibelværk for almuen med bibelord og vers til hver dag i året. Han sendte værket til den unge Nikolaj Frederik Severin Grundtvig, som han også skrev flere breve til.

Læs mere:

C. Thiesen (red.): Bogen om Skive. 1926, s. 205 ff.

Menaeskeeyennen
Anesprovst
Jens Højer Leth
født 1766—død 1842.
I Gjerning som Gud
Herrens tro tjener
hædret af sin Konge
agtet af Samfundet
elsket af alle som
kjendte ham